

THE INTEGRATIVE FUNCTION OF NATIONAL IDENTITY IN ENSURING SOCIAL STABILITY AND CIVIC SOLIDARITY

Umidjon Davitov

Chief Specialist

Department for Work with Educational Literature

Higher Education Development Research Center

Tashkent, Uzbekiston

ABOUT ARTICLE

Key words: national identity, integration, social stability, civic solidarity, social trust, political stability, values, tolerance.

Received: 11.02.26

Accepted: 12.02.26

Published: 13.02.26

Abstract: This article examines the integrative function of national identity in strengthening social stability and civic solidarity. National identity is conceptualized as a unifying resource that creates a shared value-meaning space and helps align the interests of diverse social groups, generations, and regions. The paper identifies key mechanisms of integration, including shared historical memory and symbols, civic identity, social trust, moral norms, tolerance, and a culture of public dialogue. Special attention is paid to globalization and information influence, under which national identity also performs a protective (resilience-building) function by mitigating risks of social fragmentation and conflict escalation. The article concludes with conceptual directions and practical recommendations aimed at enhancing the integrative capacity of national identity in public policy and educational contexts.

JAMIYAT BARQARORLIGI VA FUQAROLIK BIRDAMLIGINI TA'MINLASHDA MILLIY O'ZLIKNING INTEGRATIV FUNKSIYASI

Umidjon Davitov

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi

O'quv adabiyotlari bilan ishlash bo'limi bosh mutaxasisi

Toshkent, O'zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit soʻzlar: milliy oʻzlik, integratsiya, jamiyat barqarorligi, fuqarolik birdamligi, ijtimoiy ishonch, siyosiy barqarorlik, identitet, bagʻrikenglik.

Annotatsiya: Mazkur maqolada milliy oʻzlikning jamiyat barqarorligi hamda fuqarolik birdamligini mustahkamlashdagi integrativ funksiyasi ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Milliy oʻzlik ijtimoiy guruhlar, avlodlar va hududlar oʻrtasida umumiy maqsad hamda qadriyatlar maydonini shakllantiruvchi “birlashtiruvchi resurs” sifatida talqin etiladi. Tadqiqotda integrativ funksiyaning asosiy mexanizmlari — umumiy tarixiy xotira va ramzlar, davlat fuqaroligi identiteti, ijtimoiy ishonch, maʼnaviy meʼyorlar, bagʻrikenglik va muloqot madaniyati orqali namoyon boʻlishi asoslab beriladi. Shuningdek, globallashuv va axborot xurujlari sharoitida milliy oʻzlikning himoya (rezistent) funksiyasi fuqarolik birdamligini saqlash, ijtimoiy ziddiyatlar profilaktikasi hamda siyosiy barqarorlikni qoʻllab-quvvatlash omili sifatida yoritiladi. Maqola yakunida milliy oʻzlikni integrativ salohiyatini kuchaytirishga xizmat qiluvchi konseptual yoʻnalishlar va amaliy tavsiyalar umumlashtiriladi.

ИНТЕГРАТИВНАЯ ФУНКЦИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ СТАБИЛЬНОСТИ И ГРАЖДАНСКОЙ СОЛИДАРНОСТИ

Умиджон Давитов

Главный специалист отдела по работе с учебной литературой

Центр исследований развития высшего образования

Ташкент, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: национальная идентичность, интеграция, общественная стабильность, гражданская солидарность, социальное доверие, политическая стабильность, ценности, толерантность.

Аннотация: В статье рассматривается интегративная функция национальной идентичности в укреплении общественной стабильности и гражданской солидарности. Национальная идентичность интерпретируется как ресурс, формирующий общее ценностно-смысловое пространство и обеспечивающий согласование интересов различных социальных групп, поколений и регионов. Обосновываются ключевые механизмы интеграции: общая историческая память и символы, гражданская идентичность, социальное доверие, нравственные нормы,

толерантность и культура общественного диалога. Особое внимание уделяется условиям глобализации и информационных воздействий, при которых национальная идентичность выполняет также защитную (резистентную) функцию, снижая риски фрагментации и конфликтности. В заключение предлагаются концептуальные ориентиры и практические рекомендации по усилению интегративного потенциала национальной идентичности в публичной политике и образовательной среде.

Kirish. Bugungi globallashuv va axborot makonining keskin kengayishi sharoitida jamiyat barqarorligi masalasi faqat iqtisodiy taraqqiyot yoki institutlarning samaradorligi bilan emas, balki fuqarolarning umumiy qadriyatlarga tayangan birligi, o‘zaro ishonchi va ijtimoiy hamjihatligi bilan ham bevosita bog‘liqdir. Turli ijtimoiy guruhlar, hududlar va avlodlar manfaatlari tutashadigan murakkab ijtimoiy tizimda barqarorlikning ichki tayanchi sifatida fuqarolik birdamligi alohida ahamiyat kasb etadi. Fuqarolik birdamligi esa ko‘p hollarda jamiyatning “biz” tasavvurini shakllantiradigan, umumiy maqsad va mas’uliyatni uyg‘otadigan integrativ g‘oyaviy-axloqiy resurslar bilan mustahkamlanadi. Ana shunday resurslardan eng muhimlaridan biri — milliy o‘zlik (milliy identitet)dir. Milliy o‘zlik jamiyat a‘zolarining o‘zini muayyan tarixiy-madaniy makon, umumiy xotira, til, qadriyatlar va fuqarolik tuzilmasi bilan bog‘liq holda anglashini ifodalovchi ko‘p qatlamli hodisadir. U shaxsning “men kimman?” degan savoliga javob berish bilan birga, jamiyat miqyosida “biz kimmiz, qaysi maqsadlar atrofida birlashamiz?” degan savolni ham mazmun bilan to‘ldiradi. Shu sabab milliy o‘zlikning integrativ funksiyasi — ya’ni ijtimoiy guruhlarini yagona qadriyatlar maydonida birlashtirish, umumiy identifikatsiya va ijtimoiy ishonchni kuchaytirish — jamiyat barqarorligi va fuqarolik birdamligini ta’minlashning muhim sharti sifatida maydonga chiqadi.

Zamonaviy sharoitda jamiyatni ichkaridan zaiflashtiruvchi omillar qatoriga ijtimoiy tabaqalanishning kuchayishi, axborot xurujlari, radikal g‘oyalar, “biz–ular” qarama-qarshiligining keskinlashuvi hamda ma’naviy-me’yoriy bo‘shliqlar kiradi. Bunday vaziyatda milliy o‘zlik bir tomondan birlashtiruvchi integrator vazifasini bajarsa, ikkinchi tomondan jamiyatning mafkuraviy barqarorligini ta’minlaydigan “himoya mexanizmi” (rezistent salohiyat) sifatida ham namoyon bo‘ladi. Ammo bu funksiyaning ijobiy natija berishi milliy o‘zlikning mazmunan inklyuziv, fuqarolik ruhidagi, bag‘rikeng va qonuniylikka tayangan talqiniga bog‘liq. Aks holda, milliy o‘zlik tor etnosentrik yoki kamsituvchi talqinda qo‘llansa, integratsiya o‘rniga ijtimoiy masofa va ziddiyatlarni kuchaytirishi ham mumkin. Shu ma’noda, milliy o‘zlikning jamiyat barqarorligi va

fuqarolik birdamligidagi integrativ funksiyasini ilmiy tahlil qilish dolzarbdir. Mazkur maqolaning maqsadi — milliy o'zlikning integrativ funksiyasini nazariy jihatdan asoslash, uning amalga oshish mexanizmlarini (tarixiy xotira va ramzlar, fuqarolik identiteti, ijtimoiy ishonch, ma'naviy me'yorlar, tolerantlik va muloqot madaniyati) tizimlashtirish hamda globallashtirish sharoitida uni kuchaytirish yo'nalishlarini konseptual tarzda belgilashdan iborat. Ushbu maqsad doirasida maqolada milliy o'zlikning integrativ salohiyati jamiyatning ichki barqarorligi, ijtimoiy hamjihatlik va siyosiy barqarorlik ko'rsatkichlari bilan uzviy bog'liqlikda ko'rib chiqiladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Jamiyat barqarorligi va fuqarolik birdamligini tushuntirishda klassik sotsiologiya avvalo "solidarlik"ni ijtimoiy tartibning tayanch mexanizmi sifatida ko'radi. E. Dyurkgeym "mexanik" va "organik" solidarlik g'oyasi orqali jamiyatni birlashtiruvchi omillar o'xshashlik (umumiy e'tiqod, me'yor) hamda funksional o'zaro bog'liqlik (mehnat taqsimoti)dan tarkib topishini asoslaydi; bu yondashuv milliy o'zlikning integrativ funksiyasini me'yorlar va umumiy ma'nolar tizimi sifatida talqin qilishga metodik zamin yaratadi.

Zamonaviy empirik yo'nalishlarda jamiyat barqarorligi ko'pincha ijtimoiy ishonch va ijtimoiy kapital tushunchalari bilan bog'lanadi. R. Putnam fuqarolik faolligi, tarmoq munosabatlari va ishonch resurslari pasayishi ijtimoiy birdamlikni zaiflashtirishini ko'rsatadi; shu nuqtai nazardan, milliy o'zlik fuqarolik institutlariga ishonch, jamoatchilik ishtiroki va hamkorlikni qo'llab-quvvatlaydigan "umumiy identifikatsiya maydoni" sifatida ko'riladi.

Milliy o'zlikning integrativ funksiyasini izohlovchi nazariy bloklardan yana biri — millatni "tasavvur qilingan hamjamiyat" sifatida ko'ruvchi konstruktiv yondashuvdir. Bu yo'nalishda umumiy tarixiy narrativ, ramzlar, ommaviy kommunikatsiya va institutsional amaliyotlar ("biz" tasavvurini ishlab chiqaruvchi diskurslar) fuqarolik birdamligining kognitiv asosini yaratishi ta'kidlanadi. Natijada, integratsiya faqat etnomadaniy belgilar bilan emas, balki umumiy siyosiy-ijtimoiy ma'nolar (fuqarolik "biz"i) bilan mustahkamlanishi mumkin.

Siyosatshunoslikdagi maxsus tadqiqotlar milliy identitet va ijtimoiy uyushqoqlik (social cohesion) munosabatini alohida muhokama qiladi: umumiy milliy identitet ijtimoiy ishonch va solidar xatti-harakatlarni osonlashtirishi, biroq u "inklyuziv" (fuqarolik asosli) talqinda bo'lsagina barqarorlikka xizmat qilishi qayd etiladi. Shu sabab adabiyotlarda milliy o'zlikning integrativ funksiyasi ikki yo'nalishda ochiladi: (1) umumiy qadriyatlar va ramzlar orqali birlashtirish; (2) "umumiy fuqarolik qoidalari" orqali turli guruhlar manfaatini muvofiqlashtirish.

Biroq zamonaviy ilmiy muhokamalarda "identitet" va "solidarlik"ni aynanlashtirish ehtiyotkorlik bilan baholanadi. D. Kaplan millatshunoslik tadqiqotlarida kollektiv identitet (kimlik) va solidarlik (hamkorlik, yordam, o'zaro majburiyat) analitik jihatdan farqlanishi zarurligini asoslaydi: kuchli identitet har doim ham kuchli solidarlikni kafolatlamasligi, ayrim

holatlarda esa “biz–ular” chegaralarini keskinlashtirib, ijtimoiy masofani oshirishi mumkin. Bu xulosa milliy oʻzlikning integrativ funksiyasini baholashda tolerantlik, inklyuzivlik va fuqarolik tengligi indikatorlarini albatta kiritish kerakligini koʻrsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur maqolada milliy oʻzlikning jamiyat barqarorligi va fuqarolik birdamligini taʼminlashdagi integrativ funksiyasi normativ-huquqiy hujjatlar, strategik dasturlar hamda rasmiy nutq va maʼnaviy-maʼrifiy diskurslar matnlari asosida kontent-tahlil orqali oʻrganildi. Metod doirasida (1) “milliy oʻzlik”, “fuqarolik birdamligi”, “ijtimoiy hamjihatlik”, “bagʻrikenglik”, “barqarorlik”, “milliy manfaat” kabi asosiy kategoriyalar tanlab olindi; (2) ushbu kategoriyalarning matnlarda uchrash chastotasi va kontekstlari aniqlanib, semantik guruhlariga ajratildi; (3) birlashtiruvchi (integrativ) va himoya (rezistent) funksiyalarni ifodalovchi mazmuniy birliklar kodlandi; (4) natijada milliy oʻzlikning integratsion mexanizmlari — umumiy tarixiy xotira va ramzlar, fuqarolik identiteti, ijtimoiy ishonch, meʼyoriy birlik hamda dialog madaniyati — konseptual model koʻrinishida umumlashtirildi.

Tahlil va natijalar. Kontent-tahlil natijalari shuni koʻrsatdiki, milliy oʻzlik jamiyat barqarorligi va fuqarolik birdamligini taʼminlashda, avvalo, umumiy maʼno-maydonini yaratadigan integrator sifatida talqin qilinadi. Matnlar mazmunida “biz” tasavvurini mustahkamlovchi birliklar (umumiy tarixiy xotira, ramzlar, madaniy meros, til va qadriyatlar) fuqarolarning turli ijtimoiy qatlamlari va hududiy guruhlari oʻrtasida umumiy identifikatsiya nuqtalarini hosil qiluvchi resurs sifatida beriladi. Bu holat integratsiyaning birinchi mexanizmini — kognitiv-semantik integratsiyani anglatadi: yaʼni fuqarolar jamiyatni yagona hamjamiyat sifatida tasavvur qiladi, umumiy tarixiy narrativ va ramzlar esa “umumiy maqsad”ni tushunarli qiladi.

Ikkinchi muhim natija shundaki, milliy oʻzlik koʻpincha meʼyoriy integratsiya vositasi sifatida namoyon boʻladi. Kontentda “masʼuliyat”, “burch”, “fuqarolik pozitsiyasi”, “qonuniylik”, “hamjihatlik” kabi birliklar milliy oʻzlik bilan bir semantik zanjirda keladi. Bunda milliy oʻzlik faqat hissiy mansublik emas, balki ijtimoiy tartibni ushlab turuvchi meʼyorlar (qonuniylikka hurmat, jamoat manfaatini tan olish, ijtimoiy intizom)ni legitimlashtiradigan tayanch sifatida koʻrinadi. Demak, milliy oʻzlikning integrativ funksiyasi “birlashtiradi” degan umumiy iddaodan iborat boʻlmay, barqarorlikni taʼminlaydigan qoidalar va umumiy masʼuliyatni ichki qabul qilishga undovchi mexanizm sifatida ishlaydi.

Uchinchi natija — integratsiya jarayonida ijtimoiy ishonch va jamoaviy hamkorlikning alohida oʻrni. Matnlarda birdamlik odatda “oʻzaro ishonch”, “hamkorlik”, “murosa”, “muloqot madaniyati” bilan bogʻlanadi. Bu, milliy oʻzlikning kommunikativ funksiyasini koʻrsatadi: u turli qarash va manfaatlarga ega guruhlar oʻrtasida muloqotni osonlashtiruvchi “umumiy til” (umumiy qadriyatlar va maqsadlar)ni yaratadi. Shuningdek, kontent-tahlilda bagʻrikenglik va inklyuzivlikka

ishora qiluvchi birliklar integrativ funksiyaning sharti sifatida uchraydi: ya'ni milliy o'zlik fuqarolik tengligi va turfa ijtimoiy guruhlarining hurmatini ta'minlay olganida birdamlik kuchayadi; aks holda integratsiya o'rniga "biz-ular" qarama-qarshiligi kuchayishi xavfi yuzaga keladi.

To'rtinchi natija — globallashuv va axborot ta'sirlari fonida milliy o'zlikning himoya (rezistent) funksiyasi kuchayishi. Kontentda ijtimoiy barqarorlikni izdan chiqarishi mumkin bo'lgan omillar (axborot manipulyatsiyasi, ekstremistik chaqiriqlar, ijtimoiy ziddiyatni qo'zg'atuvchi diskurslar) fonida milliy o'zlik "mafkuraviy immunitet"ni shakllantiruvchi omil sifatida talqin etiladi. Bu yerda integrativ funksiya ikki yo'nalishda ishlaydi: birinchisi — jamiyatni ichkaridan parchalovchi narrativlarga qarshi umumiy qadriyatlar orqali "birlashtirish"; ikkinchisi — tanqidiy idrok, media savodxonlik, ijtimoiy mas'uliyat kabi ko'nikmalarni qo'llab-quvvatlab, fuqarolarni manipulyativ ta'sirlarga nisbatan chidamli qilish.

Natijalarni umumlashtirib, milliy o'zlikning integrativ funksiyasi uchun konseptual model taklif etiladi: (1) kognitiv-semantik qatlam (umumiy tarixiy xotira, ramzlar, narrativ) — "biz" tasavvurini beradi; (2) me'yoriy-aksiologik qatlam (qadriyatlar, qonuniylik, mas'uliyat) — fuqarolik qoidalarini ichki qabul qildirishga xizmat qiladi; (3) kommunikativ-amaliy qatlam (ishonch, hamkorlik, dialog) — birdamlikni real ijtimoiy amaliyotga aylantiradi; (4) rezistent qatlam (tanqidiy idrok, bag'rikenglik, axborotga bardoshlilik) — barqarorlikni tahdidlardan himoya qiladi. Shu model asosida, milliy o'zlikning integrativ salohiyatini baholashda "faqat identifikatsiya darajasi" emas, balki ishonch, hamkorlik, dialog, tolerantlik va fuqarolik mas'uliyati kabi natijaviy ko'rsatkichlar bilan birga ko'rish zarurligi ilmiy jihatdan asoslanadi.

Maqolada o'tkazilgan kontent-tahlil natijalari milliy o'zlikning jamiyat barqarorligi va fuqarolik birdamligini ta'minlashda muhim integrativ resurs ekanini tasdiqladi. Milliy o'zlik fuqarolarning "biz" tasavvurini shakllantiruvchi umumiy tarixiy xotira, ramzlar va qadriyatlar maydonini yaratib, turli ijtimoiy guruhlar manfaatlarini muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, u jamiyatda me'yoriy birlikni mustahkamlab, fuqarolik mas'uliyati, qonuniylikka hurmat va ijtimoiy intizomni qo'llab-quvvatlovchi mafkuraviy omil sifatida namoyon bo'lishi aniqlandi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, milliy o'zlikning integrativ funksiyasi faqat hissiy mansublik bilan cheklanmaydi: u ijtimoiy ishonch, hamkorlik, murosas va muloqot madaniyati orqali fuqarolik birdamligini real amaliyotga aylantiradi. Shu bilan birga, globallashuv va axborot xurujlari sharoitida milliy o'zlikning himoya (rezistent) funksiyasi kuchayib, jamiyatning mafkuraviy immunitetini oshirish, fragmentatsiya hamda ziddiyatlar xavfini kamaytirish omili sifatida ishlashi belgilandi.

Umuman olganda, milliy o'zlikning integrativ salohiyatini kuchaytirish uchun uni inklyuziv fuqarolik mazmunida talqin qilish, bag'rikenglik va fuqarolik tengligini qo'llab-quvvatlash, shuningdek, tarixiy xotira va qadriyatlarni zamonaviy ijtimoiy dialog hamda media-savodxonlik bilan uyg'unlashtirish zarur. Taklif etilgan konseptual model (kognitiv-semantik, me'yoriy-aksiologik, kommunikativ-amaliy va rezistent qatlamlar) milliy o'zlikni ilmiy baholash hamda barqarorlikni ta'minlashga yo'naltirilgan siyosiy-ijtimoiy dasturlarni metodik jihatdan asoslash uchun xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. "2022—2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" PF-60-son Farmon (28.01.2022). — [Elektron resurs].
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (yangi tahrir) (30.04.2023).
3. Durkheim, E. The Division of Labor in Society / E. Durkheim; transl. by W. D. Halls. — New York: Free Press, 1997. — 352 p.
4. Putnam, R. D. Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community / R. D. Putnam. — New York: Simon & Schuster, 2000. — 544 p.
5. Putnam, R. D. Bowling Alone: America's Declining Social Capital / R. D. Putnam // Journal of Democracy. — 1995. — Vol. 6, No. 1. — P. 65–78.
6. Tajfel, H.; Turner, J. C. The Social Identity Theory of Intergroup Behavior / H. Tajfel, J. C. Turner // Psychology of Intergroup Relations / ed. by S. Worchel, W. G. Austin. — Chicago: Nelson-Hall, 1986. — P. 7–24.
7. Anderson, B. Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism / B. Anderson. — Rev. and extended ed. — London: Verso, 1991. — 224 p.
8. Smith, A. D. National Identity / A. D. Smith. — London: Penguin Books, 1991. — 226 p.
9. National Identity and Social Cohesion / ed. by N. Holtug, E. M. Uslaner. — Colchester: ECPR Press, 2021. — 292 p.
10. Fukuyama, F. Identity: The Demand for Dignity and the Politics of Resentment / F. Fukuyama. — New York: Farrar, Straus and Giroux, 2018. — 218 p.
11. OECD. Perspectives on Global Development 2012: Social Cohesion in a Shifting World. — Paris: OECD Publishing, 2012.
12. United Nations Development Programme. Social Cohesion: Brief. — 2020. — [Elektron resurs].